

Lócsei Gabriella

Független államiságunk eszméjét jelképező épület

■ **Beszélgetés Sebő Ferencsel a Budavári Királyi Palota körüli vitákról, középkori részeinek a kiszabadításáról és a hajdan egybehangzó nemzeti akaratról.**

Sebő Ferenc, a Nemzet Művésze címmel kitüntetett, Kossuth-díjas énekes, gitáros, tekerőlantos, dalszerző, népzene kutató, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem tanára, a hazai népzenei és táncművészeti mozgalom egyik elindítója – építész mérnök. Ország-világ előtt is bevallja, hogy az igazi nagy szerelme a Budai Vár, és gyakran mondogatja: mellékállásban csőszséget is vállalna mellette, olyan jól ismeri minden zugát. Napjainkban azonban nem is a csősz hiányzik a megújuló királyi palota mellől, hanem a felkészült, higgadt prókátor.

Lócsei Gabriella: Első látásra szeretett bele a Budavári Palotába, vagy csak amióta naponta koptatja a köveit?

Sebő Ferenc: Gyerekkoromtól fogva érdekelt a Budavári Királyi Palota története. Amikor Székesfehérvárról

Pestre költöztünk, gyakran átjöttem Budára, szenvedélyesen kerestem a választ arra a talányra, hogy hol lehet az átépített palota elődje, az a középkori épület, amelyről történelmünk során oly sokszor elmondták, hogy a magyar államiság szimbóluma, királyaink lakhelye volt. Hova lett? Egyáltalán, hogy nézhetett ki?

Európa-szerte ismert mesterek metszetei, rajzai alapján sejthető: fenséges látványt nyújthatott...

A rajzok, metszetek nagy része az emlékezet vagy a fantázia szülte. Más kiadványokból átvett részletek... Olyan lenyomatról is tudomásom van, amelyen láthatók ugyan az egykori Budavári Palota hiteles pontjai, a nagyobb rész azonban – a kor divatja szerint – képzelt motívumokkal van kitöltve. A legjobb metszetről – amelyet Dürer mestere, Michael Wolgemut készített Hartmann Schedel 1493-ban megjelent *Nürnbergi krónikája* számára – sokáig azt tartották, hogy az is a fantázia szüleménye, nem érdemes különösebb jelentőséget tulajdonítani neki. Amikor azonban a II. világháború után a régészeti ásatások a budavári romokon megkezdődtek, és a királyi palota középkori maradványai felszínre kerültek, kiderült, hogy ennek a metszetnek a legfontosabb részletei bizony az ásatások során előkerülő középkori épületelemeket mutatják! Azt a palotát ábrázolják, amelyet mi már nem ismerhetünk. Csak az a gond velem, hogy nem azonos nézőpontból jeleníti meg a budavári épületeket. Egyes részeit innen, másokat onnan nézve mutatja. Általában véve nem azt rajzolta a mester, amit látott, hanem amit a Budavári Királyi Palotáról tudhatott. Pontos ábrázolásokat híján nehéz „elhelyezni” azokat az irodalmi utalásokat, amelyeket – többek között – a különböző követjárások vagy utleírások alapján csipegethet össze az utókor:

„Innen csigalépcsőn mentünk fel egy szép tágas tornácra, onnan egy kerek szobába [...] (melyből egy másik szobába – Corvin Mátyás király könyvtárába – nyílik bejárás); ebben a szobában az égi pálya van lefestve a

bolygókkal és egymással szemben álló két asztrológus, s alattuk ez a felirat:

Cum Rex Matthias suscepit Sceptra Boemae
Gentis, erat similis lucida forma poli.”

(E sorok például egy első alkalommal Lipcsében, német nyelven kiadott útleírásban olvashatók, szerzőjük, Vratiszláv – Wratislaw? – báró 1591-ben Kregwitz Frigyes társaságában, II. Rudolf rendkívüli követeként utazott a török szultánhoz, különféle drága ajándékokat vittek III. Murádnak. Útközben Budán is megálltak...)

Sebő Ferenc otthonában a Mátyás – vagy inkább Zsigmond (?) – korabeli királyi palota hitelesen kicsinyített mása fogadja a látogatót. Az építészmérnök játszott a történelemmel, vagy az édesapa a fiaival, amikor LEGO-ból ezt a remekművet megépítette?

A '80-as években, amikor az együttesemmel külföldön játszottunk, útjaimról LEGO várjátékot hoztam haza ajándékba, négyet, ötöt is, és a gyermekeim mellett eljátszottam velük. Én megépítettem a Mátyás-templomot, Ferike meg azt kérdezte: Apa, mikor lehet ezt majd szétrombolni? Aztán a fejembe vettem, hogy megépítem a Zsigmond-kori királyi palotát is. Merő kíváncsiságból. A különböző grafikai ábrázolások alapján, valamint a Gerevich László által vezetett régészeti feltárások felmérései nyomán, kis sárga LEGO-kockákból léptékhelyes modellt kezdtem összerakni. A modell fizikai megvalósítása közben – építészgondolkodással – olyan szerkezeti összefüggésekre jöttem rá, melyeket a régészeti kutatómunka nemigen tett lehetővé.

A hétköznapi halandó számára alighanem a „szerkezeti összefüggéseknél” is figyelemreméltóbb, tán tanulságo-

sabb is az a heroikus tevékenység, amelyet az 1950-es, '60-as években a nemzetközi tekintélyű régész, Gerevich László és az építész-történész Gerő László a II. világháború romjain a Budai Várban folytatott.

A Budai Vár régészeti feltárását irányító Gerevich László és a helyreállítási munkálatokat vezető Gerő László tevékenysége példátlan együttműködésen alapult. Gyors, ám megalapozott döntésekre volt szükség, hogy az épp csak előkerült romokat hogyan lehet értelmezni, majd pedig építészeti bemutatásukat tüstént meg is tervezni. Az idő sürgette őket, ki kellett használniuk azt a szélcsendet, ami az újkori palota körüli csetepaték árnyékában adódott. A feltárás munkájában már a kezdet kezdetén nagy segítségükre volt Károlyi Árpád Wellmann Imre által átdolgozott *Buda és Pest visszavívása 1686-ban* című

könyve, benne az idősb Gerő László, a helyreállítási munkálatokat vezető Gerő László édesapja által készített régészeti térkép. Ez ugyanis megmutatta, mi minden lehet, vagy van még az ismert palotaépület körvonalain kívül. Az így szerzett információk annyira stimáltak, hogy amikor a tudós régész, Gerevich László az ásásokat – a jelzett térképen feltüntetett pontokra összpontosítva – megkezdte, rögtön meg is találta a középkori palota tán legfontosabb maradványait. Ezeknek a mások

által nem sejtett, tehát nem is remélt, értékes leleteknek a hatására Gerő László azzal a merész ötlettel állt elő, hogy a helyreállítás adta lehetőségekkel élve érdemes volna bemutatni, mi maradt meg a középkori királyi palotából.

A középkori részek feltárása vélhetően új kihívásokat jelentett, és új helyreállítási terveket követelt. És nem is „csak” a szakemberektől...

A szakembereknek az volt az óriási érdemük, hogy látványos építészeti megoldásokkal sikerült „megnyitniuk” azt a zárt képet, amely úgy tüntette fel a Budavári Palotát, mintha ott minden 1905-ben keletkezett volna. Feltárult a palota középkori története! Előkerült mindaz, amit az 1686-os nagy ostrom meghagyott és a barokk újjáépítés suttja befedett: a Csonkatorony pincéi, Mátyás udvarának nyugati szárnya, keleten a királyi kápolna gótikus altemploma, az ősi István-torony, a mellette

húzódó egykori kincstár teremsora (ahol az ifjú Mátyás raboskodott), a középkori zárt kertek, a déli szárny nagy pincéje, fölötte a gótikus nagyterem két hatalmas pillére. (Ezeket Hauszmann nem bontotta le, hanem szépen körülfalaztatta. Azokra is gondolt, akik egyszer talán majd érdeklődnek irántuk.) Gerő László pedig, a megmaradt bordaindításokból és a földön heverő bordatöredékekből visszaszerkesztette a teljes gótikus boltozatot. Így ismét láthatóvá vált Magyarország egyetlen, nem egyházi jellegű, hatalmas gótikus belső tere.

A Budavári Palota körüli sok vitát és csatározást látva hallva, többünkben is fölmerül a kérdés: vajon mivel magyarázható, hogy az ötven-hatvan évvel ezelőtti rekonstrukciós munka voltaképpen zavartalanul folyhatott?

A válasz erre az, hogy a középkori palotarészek „kiszabadításával” és rekonstrukciójával kapcsolatos tervet, amelyet a Janáky István által jegyzett új palotakoncepcióhoz hozzácsatoltak, senki nem hiúsította meg. „Nyilván

mindenki azt gondolta – magyarázta később Gerő László –, hogy ez akkora hülyeség, amit menet közben valaki úgylis le fog löni. Aztán elfelejtették megfúrni.” És a terv átment minden fórumon. Elkezdheték az építkezést.

No persze – amint azt a Sebő Ferenc által szerkesztett és rendezett televíziós filmben Gerő László elbeszéli – nem minden akadály nélkül.

A munkálatokat irányító főmérnök például – aki valójában fakereskedő volt, és komoly jutalmat kapott, valahányszor takarékoskodni tudott – ott tett keresztbe, ahol csak tudott. A gondosan összeszedett, nagyszámú ágyúgolyóbist például, amik az ágyúállások mellé kerültek volna, elvitette a hulladékgyűjtő vállalathoz, a MÉH-be, és kapott értük egy vándorzászlót. Ezt is Gerő Laci bácsitól hallhattam, tévénezők sokaságával egyetemben, ő ugyanis, jóval túl a nyolcvanadik életévén, a róla készült portréfilmben derűsen, frissen és pontosan idézte fel emlékeit a Budavári Palota helyreállítási munkálatairól. Nagy történetei voltak Rákosi Mátyásról is, aki olykor – vártan, vagy váratlanul – meglepte őket. Egyszer például Gerevich László, miután végigvezette a régészeti feltárások mellett, sétájuk végén megmutatta Rákosinak a sok évszázados emésztőgödröket is, mondván, ezek a régészek kedvelt lelőhelyei, mert sokatmondó leleteket, összetört padlót, edényt, eszközöket találni bennük. – Az aranyat akkor sem az emésztőgödrökben tartották! – mondta erre Rákosi. – Ez az, ahol maga vircsaftol?”, kérdezte Gerevichtől a Minisztertanács elnöke... A kápolna és a nagyterem helyreállítása is sok hadakozásba került. A kormány képviselőjében közölték, hogy ezt vagy le kell bontani, vagy lejjebb kell tenni, legalább három méterrel, hogy ne zavarja azt a sétányt, ahol Rákosi körbe akar grasszálni. Mint ahogyan Horthy Miklós körbejárt... Ennek érdekében a nyugati ud-

vart, amit már feltártak, visszatöltették, és vele együtt a kápolna egy részét is. Keleten, nyugaton és középen azonban Gerő László megakadályozta a feltöltését. Jött is, nyomban a főmérnök, nagyon meg volt ijedve: Hogy lehet Rákosi utasításával szembeállni? – sápítózott. – Nem Rákosi a tervező – mondta erre Gerő László –, hanem én vagyok. És később én leszek a felelős is! És ebben maradtak. Rákosi közben megbukott, így aztán megmaradt a rekonstruált nagyterem.

Megannyi példaértékű történet a közelmúltból; vajon a Budavári Királyi Palota régmúltja hányat tartogat?

A török kor előtti magyar múltat betemette az idő. Az 1686-os, sokáig elhúzódó, véres ostrom után a győztesek vak dühükben azt is tönkretették, ami a török megszállás idején a Budavári Királyi Palotából viszonylag épen megmaradt. A korabeli nemzetközi sajtó röpiratok által terjesztette az Európa számára is fontos esemény történetét, mégis évekig, évtizedekig állt romosan Budavár. Égre meredő, csonka falai közt büntetlenül raboltak, fosztogattak. Senki nem döntött róla, mi célt szolgáljon az egykor Európa-szerte méltányolt épületegyüttes. A múltó évek, évtizedek, meg a magyarországi időjárás

aztán megtette a magáét, eltűnt szinte minden a föld alá. Nagy sokára, igaz, a palota maradványait nemzeti kincsé nyilvánították, a területet lezárták, majd végül úgy döntöttek, hogy mégis lebontják, ami az egykor európai híru királyi palotából még állt. A zárt középkori udvarokat, a kápolna altemplomát, a Zsigmond-kori gótikus termeket befedték a romokkal. Aztán a falak koronaszintjéig feltöltött, majd elegyengetett területen építették fel a III. Károly korabeli, legelső barokk palotát, amely szintén a magyar történelem viszontagságos időszakát idézte: a nemzetközi és részben magyar segítséggel felszabadított országot az osztrákok fegyverrel megszerzett területnek nyilvánították, és gyarmatként kezelték. Elképesztő terheket zúdítottak a kivérzett magyar népre, s attól kezdve a kiegyezésig nem volt itt nyugalom: szabadságharcok és polgárháborúk váltogatták egymást. A magyar államiság gondolata ennek ellenére is elevenen élt a magyarság – talán – minden társadalmi rétegében. A Habsburg-házzal erről folytatott alkudozás lépcsőfokait a Budavári Királyi Palotával kapcsolatos egyezkedéseken is látni lehetett. Csak-csak fölmerült, hogy a császár magyar király is, akinek illene olykor a magyar

királyság területén is tartózkodni! De tény, hogy Budán, a királyi fővárosban nem volt erre alkalmas hely! Csak az a kis palota, a mai palotaegyüttes kezdeménye, barokk épületmagja, az épületegyüttes legdélibb része, amely aztán Mária Terézia uralkodása idején – „országos közadakozásból”! – jelentősen kiépült. Ebben a „rendes” királyi palotában már volt díszterem, avagy trónterem, az uralkodói párhoz méltó lakosztály a dunai oldalon, kápolna, hol később a királynő által Raguzából visszahozatott Szent Jobbot helyezték el... A magyarság lankadatlan törekvésének megfelelően a független állami lét bizonyossága lett a Budavári Királyi Palota. Kifejezője annak, hogy Magyarország Ausztriával egyenrangú államszervezet – nemzet! –, és nem a Habsburg uralkodói ház gyarmata.

Ha nem is igen hallottunk – nem is tanultunk! – róla, a mából nézve úgy tűnik, a későbbiekben is ebben a szellemen bővült a Budavári Palota...

A századokon átívelő s egybehangzó (!) magyar politikai akarat része lett! A független államiságunk eszméjét jelképező épület mindenkori állapotán lehetett „lemérni”, hol tart ez az elgondolás! Azok számára, akik 1867 után, a kiegyezés vértetében is ezen eszme mentén tájékozódtak és tevékenykedtek, jogos kíváncsi és sürgető feladat lett, hogy tényleges királyi rezidenciává fejlesszék a Budavári Palotát. Az „akció” közel negyed század múltán vette kezdetét: Ybl Miklós tervei alapján kezdett kiépülni a krisztinavárosi szárny, amelyben főleg gazdasági helyiségek, konyhák, valamint a kísérő személyzet kapott helyet. Ybl 1891-ben bekövetkezett halála után

Hauszmann Alajos elődje elképzelései szerint folytatta és fejezte be a palotának e nyugat felé történő kibővítését (a mai Széchényi könyvtár székhelyét). Amikor 1892-ben kiderült, hogy a királyi udvar számára továbbra is kevés a reprezentációs tér, az uralkodó megbízást adott az épületegyüttes továbbépítésére. Hauszmann ezt úgy oldotta meg, hogy a Duna felőli oldalon lévő Mária Terézia-féle palotaszárnyat északi irányba „áttükörözte” s az így kétszer olyan hosszúvá vált keleti palotahomlokzat látványát a közepére épített új motívummal, egy szecessziós kupolával egyensúlyozta ki. E bővítés folytán az új épület teljes hosszában 304 méteres, pompás, egybenyitható teremsor létesült. Ehhez hasonló, a versailles-i kastélyt leszámítva, egyetlen királyi palotában sem volt. A külső és belső díszítést – az uralkodó kíváncságára – a kor legjobb magyar képző- és iparművészei végezték. A történelmi levegő felidézésére – miként Czagány Istvánnak *A Budavári Palota* című könyvében is olvasható – Szent István-, Hunyadi Mátyás-, Habsburg- és egyéb termek épültek eklektikus, történelmi stílusokban.

Ezek szerint bátran állítható, hogy 1905-re Európa egyik legpompásabb uralkodói székhelye állt Budán, a Várhegyen...

Amelyre a pénzt – mint följegyezték, 31 millió koronát – a megrendelő adta, az uralkodó. (Nem a közpénzeket osztogatta, az adófizetőktől befolyt összegeknek azon részét szánta a budavári építkezésekre, amellyel – jog szerint – kizárólag ő gazdálkodhatott.) Aki Hauszmann-nak a Budavári Palotával kapcsolatos műszaki leírását olvas-

sa, megbizonyosodhat róla, hogy az ő idejében, mondhatni, röpké pár év alatt emelt Budavári Palota a korabeli magyar társadalom magas szintű teljesítménye volt. Ha a korabeli politikai szándék a magyar államiság reprezentálása mellett az uralkodóház legitimálása volt is, az a Királyi Palota mégis a magyar történelem különféle korszakainak építészeti betetőzése, összefoglalása lett. Amikor a látogató végigjárta – mert ne feledjük: végigjárhatta, édesanyám is mesélte, kisgyermekként milyen élmény volt számára a Budavári Királyi Palotát megtekinteni –, a magyar történelemmel ismerkedhetett.

Fejedelmi falai közt azonban az uralkodói pár igen ritkán tartózkodott!

Igaz, a magyar politika vágyálma – hogy a Monarchiát innen kormányozzák – nem vált valóra, a magyar király és a királyné valóban kevés időt töltött a Budavári Palotában. De azt sem lehet állítani, hogy ebben az épületben semmi sem történt. Említésre méltó események hosszú sora zajlott itt le – ezekről is Czagány István könyvében olvashatunk. – Még 1897-ben, a palotabővítés ideje alatt lakott Vilmos német császár a barokk épület dunai lakosztályaiban. A palota falai között játszódott le 1916-ban az Osztrák–Magyar Monarchia utolsó koronázási ünnepe. Végül 1937-ben III. Viktor Emánuel olasz király volt az utolsó fejedelmi vendég a nagy múltú falak között. Az I. világháború után a gazdag épület egy negyed századra a Monarchiából kivált, független Magyarország legfőbb kormányzati székhelye lett. Kétszáz évi elnyomatás után végre politikailag is annak a nemzetnek államalkotói képességét fejezte ki, amely anyagi áldozatával létrehozta. És az is igaz, hogy az első világháború után magyar uralkodó már nem királykodhatott a palotában. IV. Károly ugyan megkísérelte, de mint tudjuk, a barátságtalan fogadtatás következtében csak Budaörsig jutott. Horthy Miklós kormányzóként és Legfőbb Hadúrként sem bátorodott a királyi lakrészbe költözni, beérte a rezidencia gazdasági részlegével a krisztinavárosi szárnyban. Furcsállom is, hogy manapság mégis úgy emlegetik, mint a Budavári Királyi Palota utolsó nemszeretem lakóját, aki miatt akár az egész palotakomplexum mehetne a kukába. A franciáknak efféle eszükbe nem jutna. Viccnek vennék, ha valaki azt tanácsolná nekik, takarítsák ki a versailles-i kastélyt, amely 1682-től 1789-ig, azaz 107 éven át volt különféle haragszomrád királyok lakhelye. (A mi Budavári Királyi Palotánk – kisebb-nagyobb kihagyásokkal – a XIII. századtól a XX. századig, azaz legalább hét évszázadon át szolgált királyi székhelyként ugyanazon a – szakrális helynek számító – Várhegyen!)

Tudomásom szerint a sokak által még ma is Horthy-korszakként emlegetett éveknek, évtizedeknek nincsenek is építészeti emlékei a Budavári Palotában...

Horthy semmit sem épített a Várban, Hauszmann nem az ő „udvari építésze” volt. A hauszmanni palotaegyüttes egy hosszú történelmi folyamat építőtevékenységének a befejezése. Még akkor is, ha a legutolsó korszak művészeti irányzatait kritikával illetik. Már építészhallgatóként, a Műegyetemen sem hallottunk mást, mint a historizmusnak, az eklektikának, de legfőképpen a szecessziónak a pocskondiázását. „Álépítész” – elítélő véleményüket többen is így fogalmazták meg a Budavári Palotáról, persze a funkcionalizmus szemszögéből. Ez persze még megmagyarázható, bár történelmietlen álláspont. De manapság már nehezen értelmezhető az a nyafogás, amellyel a Budavári Palotára mint az álépítészeti iskolapéldájára, a barokkot a neobarokkal elegyítő szecesszió botrányára, az „operett Magyarország” építészeti tanúsítványára hivatkoznak. A nagyvilágban ezeket az irányzatokat már jó ideje éppen úgy megbecsülik, mint régebbi korszakok alkotásait. Büszkének kellene lennünk, hogy nálunk az ezekre jellemző építményekből sok máig megmaradt. Itt van egész Budapest! Ezzel a torz logikával élve elsőként az Országházat kéne kikezdeni! Az aztán az igazi álépítész: barokk alaprajzon gótikus épület, templomkupalával! Mondhatnánk ugyan, hogy a demokrácia temploma, de annak aztán igazán nem sok hagyománya volt Magyarországon a Steindl Imre tervei alapján emelt épület világrajöttéig! Királyság viszont létezett. Felejtjük el?

Vajon össze lehetne számlálni, hogy hányan táncolnak – döntenek, érvelnek és agítálnak – még ma is „a múltat végképp eltöröljük” dallamára?

Arról szép számmal vannak – vagy lehetnek – történelmi tapasztalataink, hogy egy-egy korszak – ideológiai megfontolásokból – milyen barbár módon tud elbánni elődei hagyatékával. Legjobb példa erre a vandál, barbár jelentésű „gótika” gúnynév, amely idővel az építészettörténeti írásokban előkelő elnevezéssé nemesült. Állítólag a befejezetlen kölni dóm elkészült részeit csak azért nem bontották le a reneszánsz építészek, mert nem volt rá a városnak elég pénze. De még ennél is szörnyűbb, amikor a társadalom közvagyonát jelentő épületeken állnak politikai bosszút. Így semmisítették meg – mondjuk így: szanálták? – a háború után a tönkrebombázott Budapesten a Lloyd-palotát, a Rác-templomot, a Helyőrségi-templomot, a budai magyarok középkori templomát, a Teleki-palotát, vagy a Budavári Királyi Palota még 1968-ban is álló részeit, az őrségi épületet, a lovardát, a Habsburg-

termet, a dísztermeket, a pompás lépcsőházakat... Az újjáépítési vita során Rákosi egyszer azt kérdezte az építészektől: „Csak nem akarják a kupolára a Szentkoronát is visszatenni?” Lapított is a témáról mindenki! Amíg úgyszólván semmit sem tud az átlagember a Budavári Királyi Palotáról, könnyen lehet uszítani ellene. Ahogy egy időben a kastélyok lerombolására is hergelték a szegény embereket, akik nyilván elhitték, hogy a rombolástól jobb lesz az életük... Ahogy a palota múltjáról, közelmúltbeli történetéről sincs sok információjuk honfitársainknak. Például arról sincs, hogy a politika változó szándékai mellett micsoda kultúrharc folyt a „szakemberek” körében. Az álépítésről és „korunk nyelvezetéről” szavaló építészek hogyan hozták létre – az „autentikus” barokk eszményt hangoztatva – a lecsupasztított, ám a déli barokk épületrész architektúrájából szerkesztett „igazi” – valójában sohasem volt – templomkupolát. Mindent elkövettek, csak hogy az elődök alkotásaihoz valóban „kora nyelvezetén” igazodó Hauszmann munkáját nullifikálják. Hogy jön egy igazi barokk palotára templomkupola? Hát mi az álépítészet, ha nem ez? Mekkora csúsztatás ennek tükrében a Hauszmann-palotáról azt mondani, hogy „sohasem volt épület”? (Talán nem véletlen, hogy egyszer, amikor Weöres Sándorral a Lánchídon sétáltunk, a Budavári Palotára fölpillantva a költő azt mondta: „Nem tudom, miért ezt a fürdőcsarnokot építették vissza, miért nem Mátyás király palotáját?”) Tragikus, hogy a palota történetéről milyen kevés ismeret van forgalomban. Jórészt csak a politikai bandaharchoz használhatónak vélt elemek. (Most kapcsolok csak, hogy építészstanulmányaim során nem volt kötelező tantárgy a magyar építészettörténet. Vargha László tartott fakultatív órákat, négyen, ha ültünk az előadásain.) Azt sem igen tudják az emberek, hogy még e külső falaiban úgy-ahogy megmaradt, kibelezett épület is a lengyeleknek köszönheti fennmaradását. Gerő László mesélte ezt is: amikor már épp arról volt szó, hogy az egész épületet le fogják bontani, azt javasolták a pártkorifeusoknak, „talán a lengyel elvtársak véleményét is meg kellene hallgatni ez ügyben, mert nekik nagy tapasztalataik vannak e téren”. (Akkoriban építették vissza a porig bombázott varsói Óvárost.) Erre nem volt mit mondani. A lengyelek eljöttek a konzultációra, és ökölrel verték az asztalt, mondván: „Hogy képzelik maguk, hogy egy ilyen fajsúlyú műemléket lerombolnak? Tessék új funkciót keresni hozzá, azt tenni bele!” És úgy is lett. (Azt persze nem mondták a lengyelek, hogy – a megmaradt belsők tönkretételével – ki is kell belezni.)

Mi már aligha látjuk, hogy milyen lesz az a Budavári Palota, amelynek a rekonstrukciójáról napjainkban oly hevesen vitáznak polgártársaink. Mit gondol, unokáinkat milyen kép fogadja majd, ha fölsétálnak Budára?

Ha valaki a távoli jövőben a pincétől a padlásig, sőt, a kupoláig végigjárja majd a királyi palota épületeit, sok száz éves, építészetileg is parádésan „megfogalmazott” történelmünkkel találkozik. Ha egy kormány azt ígéri, hogy ezt meg szeretné mutatni, szaván kéne fogni, és nem kiagyalt hátsó szándékokon rágódni! Ami a IV. Béla, Nagy Lajos, Zsigmond és Mátyás király uralkodása idejétől voltaképpen napjainkig épült Budavári Palota történelmi jelentőségének teljes körű feltárása, helyreállítása és bemutatása érdekében elhatározott, hosszú évekre, évtizedekre szóló program. El kellene kezdeni. S reménykedni, hogy unokáink, akik a magyar zene- és táncagyomány szálait már a kezükben tartják, tárgyi örökségünket is megtanulják becsülni, s a mindent elherdálás kóros hagyományát feledve s feladva, örömeiket lelik majd a befejezett szép épületegyüttesben.